

s mikor odamentek, már hallani sem akartak róla. A munkakedv fokozásának lehetőségein töprengők figyelhetnek erre az egyszerű megállapításra. Egy gyári segédmunkás azon lepődik meg, hogy a beszédmodor mind a nők, mind a férfiak részéről igen trágár. „Pedig maguk is belátják, hogy a káromkodás nem segíti őket a munkában.” A munkások lelkivilágának egyik megfigyelője megállapítja, hogy a munkások világnézete ferde. Még mindig a materialista világnézet hatása alatt állanak. Sokan közülük telhetetlenek és csak azért dolgoznak, hogy el ne bocsássák őket. Mások viszont azt vallják, hogy megtanulták becsülni a munkást, mert látták, hogy milyen nehéz az élet.

A tárgyalt kérdéskomplexum méltán keltheti fel érdeklődését a pedagógusnak, a nemzetgazdának és a társadalomtudósnak is. Mindegyik találhat benne reménykeltőt. A pedagógus megerősödhet abban, amit már úgyszólván tud, hogy a mai magyar ifjúság nem rosszabb, sem elődeinél, sem más nemzetek ifjúságánál. Nem halt ki belőle az új dolgok iránt való lelkesedés, még ha a lelkesedés gyakorlati átültetése áldozattal jár is. A mai magyar nemzetgazdának nagy problémája, az ifjúságnak a gyakorlati gazdasági pályákra való irányítása is bőséges megoldási lehetőségeket talál itten. Hiszen az ifjúságnak már az iskolai évek alatt alkalma van megismerni a gyakorlati pályákat s így a pályaválasztáskor bőséges tapasztalat alapján dönthet sorsáról. A társadalomtudós se nyugtalankodik. Az új társadalmi eszmék eljutnak a befogadásukra legalkalmasabb réteg, az ifjúság lelkébe. Ezek a fiúk saját hölgyes tenyerükön keresztül tanulják becsülni a fizikai munkát, megismerik az alkotó életszemléletet s megértik, hogy a társadalmi rétegződés mindegyik fokán álló osztály értékes tagja a nemzettestnek.

Orbán János.

Érték-e a népiesség?

Az ál- és a valódi népiesség.

Kétségtelen, hogy napjainknak egyik legjellemzőbb vonása a népiesség. Csaknem minden napra jut egy cikk, vagy röpirat, sőt testes kötet is, amely valamilyen vonatkozásban a népiességről szól. Ennek hatása az élet minden terén megnyilvánul s a kormány hivatalos programjába is beletartozik a népi gondolat, illő tehát, hogy a reá tartozó mértékben az iskola is tájékozódjék e kérdésben.

Bár a gondolat meglehetősen átment az iskola életébe is, legtöbb esetben mégis a tanárok egyéni felfogásától függ. Vannak akik meggyőződésből lelkes hívei az eszmének, a többség azonban bizonyos tartózkodással viseltetik vele szemben s különösen művészi vonatkozású, főleg irodalmi értékét vonják kétségbe, s olyan eszmének tartják, amely még nem szűrődött át az idő rostáján s így nem való még az iskolába.

E sorokkal nem szaporítani akarjuk a vitát, hanem éppen ellenkezőleg, némi rendet szeretnénk teremteni a már elburjánzással fenyegető kérdésben s ezzel elő szeretnők mozditani a kérdés mielőbbi megérését, hogy arról nyugodtan beszélhessünk minden vonatkozásban az iskolában is.

Az első és egyben legfontosabb annak tisztázása, hogy a népiességnek mindig van valami politikai színezete, egy messzebbfekvő célja, amelyet szolgál. Ezt azonban egyáltalán nem róhatjuk föl bűnül, sőt a magunk részéről egyenesen kívánatosnak tartjuk, hogy még a szépművészetnek is legyen meg az életre gyakorolt hatása, a nélkül, hogy ez művészi értékén valamit is változtatna. Szerintünk a teljesen művészi alkotás is szolgálhatja a népiességet (sőt csak is az szolgálhatja) s a népiesség is lehet művészet.

A művészetnek ugyanis nincsen kizárólagos tárgyköre, így bármit választhat tárgyául, így a népet is, vagy annak bármelyik vetületét, a feldolgozásnak azonban a művészet önálló törvényei szerint kell történnie. Bármiről zenghet tehát pl. a dal, de verssé csak akkor lesz, ha annak szabályait, szerkezeti, hangulati, ritmikai követelményeit betartja. Így békíthető össze a két régi ellenség: a világnézetes és a l'art pour l'art művészet.

Ezzel megdől az a sokat hangoztatott vád is, hogy a népiesség nem lehet teljes értékű művészet, sőt maga a népiesség is csak felületen-mozgó, külszín, belső mélység nélkül. Amely alkotásnál ez tapasztalható, ott nyilvánvalóan a művészi feldolgozás körül van a baj. A valódi, művészi népiesség éppenséggel nem a láthatókon alapszik, hanem éppen ellenkezően ez csak kiérzik belőle.

Ez nem jelenti azt, hogy a külsőségek jóhiszemű hangsúlyozása, mint amilyen pl. a nyelv, ruházat, stb., teljességgel értéktelen e téren. E látható jegyek mögött az indító lelket kell néznünk s kétségtelen az is, hogy a kétes értelmű népiesség-fogalmához e külsőlegesség szorosan hozzátartozik. Ez azonban csak mint a kiteljesedéshez vezető út szerepelhet, ennél megállni semmi szín alatt nem szabad.

Egészen jóhiszemű, de valamilyen oknál fogva, vérségi, vagy műveltségi beállítottságuk folytán, a lényegyet felfogni képtelenek előtt ez tűnik valódi lényegnek, amiből az a végzetes hiba származhatik, hogy adott esetben ezt a szemléletet, mint értékmérőt alkalmazzák s mindazokat az alkotásokat, amelyek nem viselik magukon a külső, látható jeleket, értékteleneknek, vagy éppenséggel rombolóknak bélyegzik. Így történt ez számtalan igazán magyar és mélyen művész értékes munkásságával szemben, pedig azokban megvolt a nép-lelke, csak a bírálók nem látták meg s azért elriasztották tőlük a közvéleményt is.

A fentiekből levonható az a tanuság is, hogy aki netán a nem külsőségeket hangoztató magyar alkotásokon nem érezné a magyarságot s meg van nála a lehetősége annak, hogy ebben véralakata, vagy műveltségalapja, vagy ehhez hasonló okok gátolják, azal mutassa meg őszinte magyarságát, hogy alázatosan szolgál, nem pedig bírál.

E kitérés után nyíltan megmondhatjuk, hogy minden népiességeknek végcélja a nemzet egyetemének szolgálata. Ez tehát a végcél a művészet terén is, hogy a sok apró vonás felderítésével, a magyar jelleget, gondolkozást, szellemet fejezzék ki, ezeknek megfelelő sajátosan magyar módon. És ha ez sikerült, akkor már egyben művészi is az alkotás, mert a művész csak önmagát tudja adni alkotásaiban, a magyar művész tehát csak magyar voltának lehet kifejezője. Akinél ez nem érezhető ki, az vagy nem magyar, vagy nem művész.

Ez esetben már túl is vagyunk a népiességen s arra a fokra emelkedtünk, amelyet *nemzeti klasszicizmusnak* nevezhetünk. Ilyen szemmel nézve a népiességet és a magyar művészi alkotásokat, örömmel állapíthatjuk meg, hogy a magyar jelleget adó népi vonások minden igazán jeles magyar alkotónál és alkotásnál fel lehetők, csak észre kell azokat venni.

Ne vessük meg tehát a népiességet, mert annak feltétlenül helyet kell kapnia szemléletünkben, viszont törekedjünk oda hatni, hogy a népiesség se álljon meg a külsőségeket látó kezdeti fokon, hanem ezt csak útul használva, szálljon a lélek mélyére s hozza felszínre annak rejtett értékeit.

Gergely Gergely.

Színjátszás és irodalomtanítás szolgálatában

A pedagógia már régtől fogva tisztában van a szemléltetés fontos szerepével. Ez a szempont a mai középiskolai tanításban úgy szólván minden tantárgynál az előtérbe került. Lélektani megfigyelések, tapasztalatok és megfontolások egyaránt igazolják üdvös hatását. Itt nem is akarunk bővebben foglalkozni mindenki által amúgyis elismert fontos szerepével, csupán alkalmazásának kibővítésére szeretnénk felhívni az illetékesek figyelmét.

A magyar és a külföldi nyelvek irodalmi anyagának jó részét a drámai alkotások ismerete teszi. A nagy magyar, klasszikus értékű színpadi alkotásokat a középiskolás diák rendszerint kötelező házi olvasmányként olvassa el. A külföldi klasszikusok közül a tanulók túlnyomó többsége rendszerint csak abból ismer egy-két jelenetet, amit éppen — az idegen nyelv tanulása közben — az iskolában eredeti nyelven olvasnak. Ha pl. német és francia az a két idegen nyelv, amit az iskola tanít, a diák Shakespeare-től nem sokat fog ismerni. A drámai alkotások ismertetésénél, esztétikai magyarázásánál a szemléltetés elve akkor érvényesülne, ha az iskolában tárgyalta klasszikus értékű színműveket a diák a színházban, színházi előadás keretében is láthatná. Mert hiába, a drámai művek, minden irodalmi értékük mellett is, elsősorban színpadi alkotások. Igazán csak akkor ismerjük meg és akkor tudja csak igazi hatását kifejteni, ha előadni látjuk. Mennyivel maradandóbb és kézzelfoghatóbb